

**Олена Васильєва,
Наталія Мисак**

СТАНОВЛЕННЯ ДУХОВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.

Досліджено становлення духовності сучасної молоді, що обумовлено потребами теоретичного значення та практики, насамперед, необхідністю успішної соціалізації молоді, що сприятиме розвитку моральних почуттів, духовному зростанню та свідомої оцінки ситуації, що складається в умовах глобалізації та трансформації інформаційного суспільства.

Ключові слова: духовність, молодь, глобалізація, сучасність, інформація, технологічний прогрес.

Становлення духовності сучасної молоді обумовлена потребами теоретичного значення та практики, насамперед, необхідністю успішної соціалізації молоді. Духовність як невід'ємна складова особистості сприятиме розвитку моральних почуттів, духовному зростанню молодої людини, а також дасть останній можливість свідомо оцінювати ситуацію, що складається в умовах глобалізації та трансформації інформаційного суспільства.

Сучасне суспільство переживає кризовий стан, що негативно позначається на духовності молоді. Тому існуюча реальність вимагає здійснювати пошук ефективних засобів подолання кризи.

Дослідження і публікації: проблема духовності — одна з найбільш громіздких категорій філософії та науки, яка досліджувалась такими провідними вченими, як М.Бердяєв, В.Андрущенко, Г.Горак, О.Киричук, В.Бех, В.Соловйов та ін. У посібнику з вікової психології І.Кулагіної та В.Колюцького з перших же рядків присвяченого юності розділу згадується проблема життєвого самовизначення молодої людини. Адже юність — це час і вибору життєвого шляху, і побудови перспективних планів, і різноспрямованих експериментів у першопочатково обраних напрямках самореалізації. Для самої особистості подібні пошуки й навіть власні помилки в них часто переживаються відносно легко, хоча зазвичай вони зумовлюють чимало змін у її майбутньому дорослому житті¹.

Х.Ремшмідт у своїй монографії аналізує соціалізацію сучасної європейської молоді як таку, яка відбувається під впливом стрімкого розпаду традиційних суспільних цінностей, а це, в свою чергу, посилює екзистенційне відчуження особистості².

Окремі аспекти даного дослідження висвітлені у публікаціях В.Білогур, О.Бондаренко, О.Мартиненко, Т.Титаренко та ін.

Мета дослідження — з'ясувати передумови та особливості становлення духовності сучасної молоді в умовах інформаційного суспільства.

Трансформація суспільства є результатом діяльності людини і відбувається у відповідності з певними закономірностями розвитку. Стан будь-якого суспільства залежить від рівня освіти, моралі й духовності, матеріально-побутових умов його членів. Якщо в рамках системної кризи, яку переживає соціум, що трансформується, економічна криза є найгострішою, то ідейна — найбільш глибокою. Зрозуміло, що доки суспільство і особа не відновлять своєї ідентичності, доки не розберуться у власній системі цінностей і світорозумінні, не визначать сенс своєї життєдіяльності і світоглядні орієнтири, перетворююча енергія буде витрачатися марно, соціально неефективно³.

Незаперечним є той факт, що об'єктивні характеристики інформаційного суспільства (виробництво інформації, надбання знань, створення штучної реальності) можуть впливати як позитивно, так і негативно на становлення духовної культури сучасної молоді. Так, зміна характеру економічних, політичних, соціальних відносин стала основою дегуманізації молоді. Звичною реальністю сьогодення також стало маніпулювання свідомістю людей. В соціально-психічному аспекті молодь інформаційного суспільства потерпає від руйнації свого природного ритму (менше уваги приділяється фізичному та розумовому розвитку). В морально-етичному — страждає від втрати цінності живого спілкування та порозуміння. В соціально-історичному аспекті молодь переймається пошуком нових ідеалів і цінностей. Тому яким (позитивним чи негативним) буде вплив інформаційного суспільства на розвиток сучасної молоді людини, залежить від її здатності зорієнтуватись в нових умовах, прагнення відкривати і будувати нові смисли, усвідомлювати власну відповідальність за своє життя.

Молодість — це період, коли особистість переживає етап найактивнішого становлення, осмислення життєвої перспективи, стабілізації професійних інтересів. Для цього періоду характерним також є прагнення самовизначення, самоутвердження, що пов'язане із пошуками особистісної ідентичності.

У сучасних умовах світоглядні уявлення і переконання молоді формуються у контексті переоцінки духовного минулого, розмаїття думок, поглядів на різні аспекти суспільного життя. Людині, особливо молодій, потрібна духовна вісь, якою є філософсько-світоглядна культура. Але плюралістичний характер світогляду не завжди є беззаперечно доброю тенденцією. У сучасному суспільстві структура свідомості стає настільки складною, як ніколи раніше. Така активна частина населення, як студентство, бере участь у більшості подій, які відбуваються навколо, опиняється у безлічі інформаційних потоків, соціальних ситуацій, варіантність яких зростає щодня. Тому питання про світоглядну ідентичність стає найбільш

гострим — чим більше образів ідентичності “Я”, тим складніше зберігати їх послідовність, єдність та зв’язаність⁴.

Більшість молодих людей сучасного інформаційного суспільства не здатні самостійно орієнтуватись у безлічі ціннісних і поведінкових програм, які часто взаємо виключають одна одну.

Значний науковий і суспільний інтерес до студентства зумовлений низкою об’єктивних причин. По-перше, у розвиненому суспільстві стрімко розширюється промисловість, народне господарство, наука і культура, які обумовлюють подальше збільшення чисельності та якості підготовки фахівців із вищою освітою. По-друге, зростає соціально-економічна значущість якості реалізації навчально-підготовчих функцій студентів вузів. По-третє, студентство є важливим джерелом відтворення інтелектуальної еліти, від кількісного і якісного складу якої залежить подальша доля соціуму. По-четверте, тією великою роллю, яку відіграє студентство у суспільно-політичному житті суспільства⁵.

Становлення студентства як соціальної спільноти залежить від характеру освіти й освітньої політики кожної держави. В сьгоднішніх умовах саме вищі навчальні заклади покликані вирішувати важливе соціальне завдання — формувати духовний світ дітей та молоді, духовність як провідну якість особистості на традиційних національних цінностях українського народу, які сконцентровані в історичних і культурних пам’ятках. Важливою складовою духовного виховання також є гуманізація та демократизація молоді шляхом її залучення до роботи в органах студентського самоврядування, творчих об’єднаннях, наукових товариствах, пошукових експедиціях, які дають можливість поставити особистість студента в центр уваги.

Освіта як процес носить суспільний характер, здійснюється в суспільстві за суспільно визначеними стандартами, саме суспільство визначає суть і спрямованість освіти, її результативність, пріоритети і цінності освітнього процесу. З іншого боку, від ефективності функціонування системи освіти, освіченості кожного громадянина будь-якого суспільства чи країни залежать прогресивні поступи у суспільному житті. Тобто в умовах динамічних змін, переходу до світоглядного плюралізму та нових духовних цінностей освіта має стати революційною силою трансформації, однією з рушійних сил на шляху до вищої форми суспільного розвитку⁶.

Для сучасного українського суспільства характерним є з одного боку, процес “відродження” традиційних духовно-культурних цінностей і ціннісних орієнтацій українського народу, а з іншого — поява “нової” культури, яка приймає й іншу форму функціонування. Внаслідок таких процесів відбувається своєрідне розшарування соціокультурного середовища: одне, де відроджу-

ються традиційні духовно-культурні цінності і формуються відповідні ціннісні орієнтації; друге — елітне, орієнтоване на ціннісні орієнтації вузького кола індивідів, прихильників так званої “високої моди” не лише в духовних цінностях, але і в матеріальних, для яких характерним є нігілістичне ставлення до традиційних ціннісних орієнтацій. Кожний з типів соціокультурного середовища формує відповідний тип ціннісних орієнтацій, а отже, виступає як один з соціальних, об’єктивних чинників ціннісних орієнтацій особистості⁷.

Особливості становлення духовної цілісності обумовлені трансформацією українського суспільства. Становлення духовності молоді особистості в сучасному українському суспільстві несе на собі відбиток світових глобалізаційних і трансформаційних процесів та ґрунтується на самобутньому національному менталітеті.

Глобалізаційні процеси в світі, маючи негативні і позитивні перспективи для розвитку людства, так само позначаються і на розвитку окремої особистості. Під негативним наслідком маємо на увазі посилення економічної і соціальної нерівності між молодими людьми. Стрімкий технічний і технологічний прогрес перетворив країни зі стабільними показниками соціально-економічного розвитку в ще спроможніші, а країни третього світу занурюються в ще більші злидні. Економічний розвиток країни складає підґрунтя для розвитку особистості, обумовлюючи наявність сили і часу, якими молода людина може скористатися.

Становлення духовності сучасної молоді залежить від волі і активності людини, хоча й обмежується рівнем попереднього історичного розвитку суспільства. Однією з характеристик духовного життя особистості є гармонійна сполученість ідеальної і матеріальної діяльності.

Разом з тим чіткої орієнтацій у життєвих цінностях переважна більшість молоді поки що не має. Зокрема, відчувається дискомфорт між перспективою обраної професії, суспільними “запитами” на неї, вірніше, відсутністю таких запитів з одного боку, і нахилами, здібностями, уявленнями тощо молоді людини — з іншого. Ускладнює ситуацію вибору цінностей для сучасної молоді руйнування усталеної в суспільстві системи ідеалів, відчуттів, орієнтацій, а також і необхідність залучатися до нової системи світоглядних, етичних, політичних цінностей⁸.

Вибір духовних пріоритетів сучасної молоді також можна розглядати кризь призму відношення до віри, релігії, духовності як складових моральної особистості. Офіційно церква, попри підтримку влади та засобів масової інформації, втрачає вплив на молодь⁹.

Більшість молодих людей, за даними різних соціологічних досліджень, дедалі менше місця в своєму житті відводить релігії. Однак і

серед тих, хто в спирається на авторитет церкви, дуже мала кількість дотримується канонів, обрядів чи ритуалів релігії. Релігійні установки для них — не внутрішня світоглядна позиція, яка стає життєвим вибором, а скоріше данина моді на релігію¹⁰.

У ситуації відчуження особистості від духовних цінностей, яка характерна для сучасної епохи і пов'язана із ентропійним зростанням інформаційного потоку, поширенням індустрії формування кліше масової свідомості, що продукує готові образи, оцінки, смаки виникає духовно-світоглядна небезпека для підростаючих поколінь. Ця небезпека ставить під загрозу гармонію взаємодії Людини і Світу, призводить до нігілізму, конформізму, пасивності, агресивності, девальвації цінностей, зневаги до морально-естетичних ідеалів, до спотвореного сприймання образу людини у конкретний історичний період¹¹.

Висновки. Кожне нове покоління йде в життя зі своїми пріоритетами, кожна молода людина прагне утвердити себе в якості автономного суб'єкта суспільної та індивідуальної життєдіяльності, а тому обирає власні пріоритети, які нерідко різняться від домінуючих у даному суспільстві. Кожна молода людина, з одного боку, успадковує духовне багатство попередніх поколінь, а з іншого боку — проходить процес усвідомлення володіння цим духовним багатством та формування соціальної та етнічної самоідентифікації. Дані перетворення відбуваються під впливом соціального середовища (культура, освіта, виховання та самовиховання), в якому перебуває молодь. Оптимальне поєднання цих факторів обумовлює процес соціалізації, наскільки успішним він буде.

УХХІ столітті, в період трансформації соціальних систем, молодь менше уваги звертає на необхідність духовного розвитку, хоча водночас і не відхиляє його доцільність. Життєві цінності молоді сьогодення визначатимуть спосіб життя завтра.

Трансформаційні процеси в інформаційному суспільстві розвиваються в контексті глобалізаційних процесів і мають неоднозначний вплив на становлення духовності сучасної молоді. Трансформація суспільства означає трансформацію усвідомлення духовності, трансформацію усвідомлення того, що нові економічні, політичні і соціальні реалії потребують переосмислення засад сучасного соціального буття, яке перебуватиме у динамічній гармонії зі світом.

Існують фактори на індивідуальному і соціальному рівні, які позитивно впливають на здійснення людиною інформаційної діяльності та протистоять викривленню інформації. Такими факторами є соціальний контроль і спрямованість особистості. Результат вибору між альтернативами ґрунтується на можливостях загальнодуховного поля молоді людини і суспільства.

Перспективами подальших наукових досліджень є: аналіз пошуку шляхів щодо правильності та доцільності свободи сучасної молоді людини на плани власного буття.

1. Кулагина И.Ю., Колюцкий В.Н. Возрастная психология: Полный жизненный цикл развития человека / И.Ю.Кулагина, В.Н.Колюцкий. — М., 2003. — 464 с.
2. Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст. Проблемы становления личности / Х.Ремшмидт. — М., 1994. — С. 165-186.
3. Кривега Л.Д. Світоглядні орієнтації особи в умовах трансформації суспільства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філос. наук: 09.00.03 / Л.Д.Кривега; Ун-т внутр. справ. — Х., 1999. — С. 2.
4. Труфанова Е.О. Идентичность и Я / Е.О.Труфанова // Вопросы философии. — 2008. — №6. — С. 105.
5. Соломина О.И. Студенчество: историко-социологический анализ / О.И.Соломина // Сб. науч. трудов. Сер. "Гуманитарные науки". Вып. №10. — Ставрополь: СевКавГТУ, 2003. — С. 56.
6. Богініч О.Л. Зміна методологічних орієнтирів сучасної системи освіти / О.Л.Богініч // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту. Сер. Педагогіка. — 2005. — №1. — Бердянськ: БДПУ, 2005. — С. 114.
7. Панченко Л.М. Формування ціннісних орієнтацій молоді в період системної трансформації українського суспільства. Автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.03 / Л.М.Панченко; АПН України. Ін-т вищ. освіти. — К., 2003. — С. 7.
8. Див. зноску 7 — С. 8.
9. Добрускин М.Е. Новая религиозная ситуация в вузах Украины / М.Е.Добрускин // Социол. Исслед. — 2003. — №10. — С. 101.
10. Петров А.В. Ценностные предпочтения молодежи: диагностика и тенденции изменений / А.В.Петров // Социол. Исслед. — 2008. — №2. — С. 88.
11. Івшкіна О.В. Формування світовідношення студентів коледжу культури і мистецтв засобами мистецтва: Автореф. дис. канд. пед. наук / О.В.Івшкіна. — Луганськ, 2000 — С. 8.

SUMMARY

Olena Vasilieva

Natalia Mysak

THE FORMATION OF CONTEMPORARY YOUTH SPIRITUALITY IN THE INFORMATION SOCIETY.

Investigated the formation of contemporary youth spirituality, encouraged by the theoretical values and practices, primarily the need to socializing young people to facilitate the development of moral feelings, spiritual growth and conscious assessment of the situation and information society transformation.

Key words: spirituality, youth, globalization, modernity, information, technological progress.